

СУЧАСНІ ОСОБЛИВОСТІ РЕСУРСНОГО ПІДХОДУ В ПСИХОЛОГІЇ

Н. М. Кологривова

доктор філософії з психології, доцент кафедри практичної та клінічної психології ФПСР ОНУ імені І. І. Мечникова

Сучасний період розвитку психології характеризується підвищеним інтересом до вивчення ресурсів особистості, що обумовлено соціально-політичними змінами, кризами та потребою у внутрішніх механізмах адаптації особистості до нових умов, особливо в умовах військового стану в Україні. Тому що ресурсний підхід, як сучасна психологічна методологія, дозволяє всебічно розкрити внутрішні та зовнішні потенції особистості, необхідні для подолання складних життєвих ситуацій.

Якщо ми говоримо про основні положення ресурсного підходу в психології, то даний підхід трактує психологічні ресурси як систему індивідуально-психологічних особливостей, здатних забезпечити ефективне подолання життєвих протиріч та кризових ситуацій. При цьому поняття "ресурс" є багатокомпонентним і включає в себе як психічні, так і духовні аспекти людського буття. Таким чином, основні ресурси можна класифікувати на індивідуальні (когнітивні, емоційно-вольові, духовні) та середовищні (соціальні, культурні).

Деякі дослідники (Бугерко Я. М., Микитюк С. О.) виділяють кілька основних напрямків ресурсного підходу: транзактний, спрямований на виявлення ресурсів особистості, та інтегрований, орієнтований на управління ресурсами, що сприяє ефективності їх використання. Особливе значення надається системному підходу, який дозволяє вивчати ресурси як складну ієрархічну систему з визначеною структурою.

Особливе місце в ресурсному підході займають психодуховні ресурси, які є складними інтегративними утвореннями, що проявляються у професійній компетентності, духовно-моральній зрілості, екзистенційній свідомості та рефлексивних вміннях. Ці ресурси визначають стійкість особистості в умовах викликів сучасного світу та її здатність до самореалізації та самотворення.

Серед складових психодуховних ресурсів виділяють

мотиваційно-ціннісний, когнітивно-смісловий, рефлексивно-діяльнісний і духовно-екзистенційний компоненти. Розвиток і актуалізація цих компонентів забезпечує внутрішню стабільність особистості, можливість її адаптації до складних умов, підтримку власного психологічного здоров'я та продуктивність у професійній діяльності.

Практичне застосування ресурсного підходу в освітньому процесі дозволяє сформувати необхідні ресурси майбутніх фахівців, зокрема психологів. Акцент робиться на розвитку внутрішньої мотивації, рефлексивних умінь, духовного потенціалу, що сприяє формуванню професійної і особистісної зрілості студентів.

Емпіричні дослідження демонструють, що процес професіоналізації суттєво впливає на розвиток психодуховних ресурсів студентів, посилюючи їх внутрішню мотивацію та формуючи стійкі життєві смисли.

Висновки:

1. Ресурсний підхід у психології є сучасною міждисциплінарною методологією, яка дозволяє досліджувати психологічні ресурси особистості як комплексну динамічну систему, що допомагає долати життєві труднощі та забезпечує самореалізацію.

2. Психологічні ресурси визначаються як властивості особистості, що сприяють успішному вирішенню життєвих проблем, а також подоланню несприятливих ситуацій через внутрішню стійкість, адаптивність і мобілізацію внутрішніх резервів.

3. Витоки ресурсного підходу сягають глибокої давнини й пов'язані з ідеями античних мислителів (Греція, Китай, Індія та інші країни) про внутрішні механізми й потенції особистості, а також з економічною теорією ресурсів, яка стала підґрунтям для психологічних досліджень.

4. Сучасні дослідники виокремлюють психодуховні ресурси особистості як інтегративні індивідуально-психологічні утворення, що включають мотиваційно-ціннісний, когнітивно-смісловий, рефлексивно-діяльнісний та духовно-екзистенційний компоненти.

5. Важливими психодуховними ресурсами сучасної людини є

внутрішня мотивація, духовність, саморефлексія, когнітивна зрілість та екзистенційна свідомість, що дозволяють підтримувати внутрішню стабільність і здійснювати самотворення в умовах кризи та змін.

6. Особистісні ресурси мають як позитивний, так і біполярний характер, де деякі ресурси можуть виконувати функцію психологічних бар'єрів, що потребує врахування специфіки індивідуально-психологічного розвитку кожної людини.

7. Застосування ресурсного підходу в освітньому процесі дозволяє ефективніше здійснювати професійну підготовку майбутніх фахівців, зокрема психологів, через розвиток внутрішніх мотиваційних і рефлексивних умінь.

8. В умовах сучасних викликів ресурсний підхід набуває особливого значення, оскільки забезпечує не лише адаптацію, а й трансформацію особистості шляхом актуалізації психодуховних ресурсів як основи її життєдіяльності.

Таким чином, ресурсний підхід у психології є перспективною та актуальною методологією, що дозволяє комплексно досліджувати психологічні механізми розвитку та самореалізації особистості. Сучасні особливості цього підходу пов'язані з його міждисциплінарним характером та орієнтацією на практичне вирішення екзистенційних та соціальних проблем сучасної людини. Подальші дослідження мають сприяти уточненню механізмів актуалізації ресурсів, розвитку діагностичних інструментів та технологій роботи з психологічними ресурсами особистості.

Література

1. Бугерко Я.М. Ресурсний підхід в сучасній психології // Дніпровський науковий часопис публічного управління, психології, права. – 2023. – № 3. – С. 79-83.
2. Ігнатюк. О.А. Формування майбутнього інженера до професійного самовдосконалення: теорія і практика: монографія. / О.А. Гнатюк. - Харків: НТУ «ХП», 2009. - 432с.
3. Лозова В.І. Стратегічні питання сучасної дидактики. / В.І. Лозова // Зб.наук.праць до 10-річчя АПН України. Розвиток педагогічної психологічної наук в Україні 1992-2002. Харків: «ОВС»-Ч.1. - 2002. - с.95-116.

4. Микитюк С.О. Витоки наукових основ ресурсного підходу // Проблеми фізичного виховання і спорту. – 2010. – № 2. – С. 83-86.
5. Трофімов Ю.Л. Психологія. / Ю.Л. Трофімов. - К.: «Либідь», 2001.- 558с.
6. Kun Agota, Peter Gadanecz. Workplace happiness, well- being and their relationship with psychological capital: A study of Hungarian Teachers. Current Psychology .2019. P. 1–15.7.
7. Masten A.S., Reed M.-G. Resilience in development. Snyder, Lopez S.J. (eds.). Handbook of positive psychology. Oxford: University Press, 2002. P. 77–88.